

Cytostatika i kommunen – risker, ansvar och säkert arbetssätt

Målgrupp: Enhetschef (SoL, HLS och LSS) samt sjuksköterska i kommunal primärvård

Datum: 2025-12-16

Bildspelets innehåll

1. Vad är cytostatika och cytotoxiska läkemedel?
2. Varför skyddsutrustning?
3. Ansvar kopplat till cytostatika (3 bilder)
4. Var finns riskerna?
5. Varför skyddsutrustning?
6. Tvätt
7. Städ
8. Avfall
9. Cytostatikalåda

Vad är cytostatika och cytotoxiska läkemedel?

Cytostatika och andra cytotoxiska läkemedel är läkemedel som används för att behandla cancer genom att döda eller hämma tillväxten av cancerceller. De påverkar även friska celler, vilket kan innebära risker.

I detta bildspel kommer ”cytostatika” att användas.

Ansvar i vårdkedjan

- ❖ Regionen (slutenvård och öppenvård) ansvarar för initiering, dosering samt intravenös cytostatikabehandling och annan avancerad cancerbehandling.
- ❖ Kommunen möter personer mellan behandlingar, vid uppföljning och symtomlindring samt ibland vid oral cancerbehandling (tabletter/kapslar).

Ansvar kopplat till cytostatika

- Enhetschef (Sol, LSS & HSL) ansvarar för medarbetares arbetsmiljö kopplat till cytostatika, exempelvis hur medarbetare ska hantera tvätt, avfall, städ, skyddsutrustning, cytostatikalåda etc.
- **Inskriven i kommunal primärvård:** Sjuksköterska ansvarar för att omsorgspersonal med delegering, har kunskap om hur de hanterar läkemedel som innehåller cytostatika, säkert.
- **Ej inskriven i kommunal primärvård:** Om omsorgspersonal hanterar läkemedel utan delegering, ansvarar regionen ex. regional primärvård alternativt den enskilde (egenvård) för säker läkemedelshantering.

Enhetschef (SoL & LSS) och sjuksköterska behöver föra dialog, för att tydliggöra ansvar och vem som gör vad, vid delegering.

Under styrande dokument "cytostatika" finns stödmaterial ex. tvätt, städ, avfall, skyddsutrustning.

Nedanstående bild visar ett piktogram som förekommer på skyddsutrustning som skyddar mot tre eller flera kemikalietyper cytostatika.

Piktogram

Delegering av cytostatika

Vid delegering:

Sjuksköterska informerar om att patienten är ordinerad läkemedel som innehåller cytostatika och sätter följande stödmaterial i HS pärm, under flik där ordinationshandling med läkemedel finns.

Stödmaterialet till höger finns under styrande dokument "cytostatika"

Läkemedel

Cytostatika

När du hanterar läkemedel som innehåller cytostatika är det viktigt att tänka på hur du skyddar dig.

- Använd **handskar**
- Använd **medicinsked** vid uttag av läkemedel ur medicinburk
- Skeden ska **sköljas i rikligt med vatten** efteråt
- Tabletter och kapslar **får inte delas, krossas eller blandas** med vätska
- Delas tabletter eller kapslar upp i en dosett så ska **separat dosett användas**
- **Tomma läkemedelsförpackningar** som innehållit cytotoxiska läkemedel ska hanteras som **farligt avfall**

Var finns riskerna?

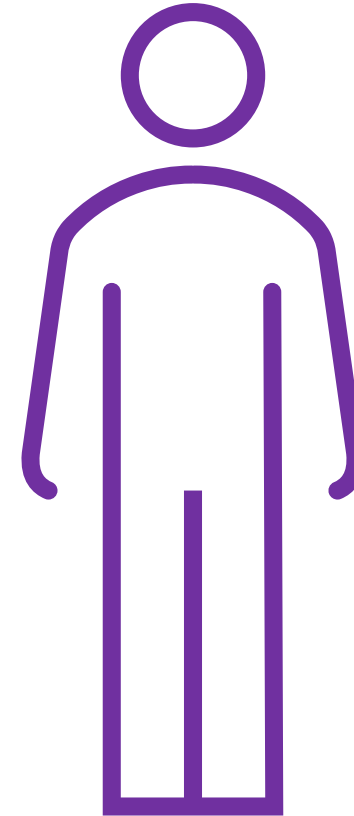
Personer som behandlas eller nyligen har behandlats med cytostatika kan ha läkemedelsrester i kroppen upp till sju dagar efter sista behandlingen.

- **Kroppsvätskor**

Läkemedelsrester kan utsöndras via urin, avföring och kraftig svettning, vilket kan innebära risk vid exempelvis toalettbesök, byte av inkontinensskydd, städning och tvätt.

- **Hantering av läkemedel**

Risk finns vid handhavande av tabletter och kapslar som innehåller cytostatika, eftersom läkemedelsrester inte syns men kan tas upp via hud, slemhinnor eller genom inandning.

Varför skyddsutrustning?

Skyddsutrustning används för att minska risken för osynlig exponering av läkemedelsrester via hud, slemhinnor och inandning.

Sammanfattande minnesregel

Stänk → visir

Damm/aerosol → andningsskydd

Båda riskerna → båda skydden

Göteborgs
Stad

Cytostatika

Skyddsutrustning

Handskar (byts var 30 min) och cytotatikagodkänd skyddsrock med lång ärm och mudd

När? När du riskerar att komma i kontakt med kroppsvätskor så som urin, kräkningar och avföring

Andningsskydd (FFP klass 2) och visir

När? Visir används när det finns risk för stänk mot ansikte och ögon..

Andningsskydd används när arbete kan virvla upp små partiklar i luften, till exempel vid torr städning eller hantering av smutsig tvätt.

Du ska skydda dig under pågående behandling och 7 dygn från sista behandlingsdag

Tvätt

Göteborgs
Stad

Se stödmaterial till höger för hur tvätt ska hanteras.

Tvätt som kan innehålla kroppsvätskor ska hanteras försiktigt för att undvika direktkontakt och att något virvlar upp i luften.

Lägg tvätten direkt i påse och undvik onödig sortering eller skakning

Tvätt

Cytostatika

Vanlig tvätt

» Lite kroppsvätskor (urin, kräkning och avföring) tvättar du som vanlig smutstvätt

Risktvätt

» Mycket kroppsvätskor (urin, kräkning och avföring)

- Lägg tvätten direkt i en vattenlöslig tvättpåse och tvätta i 60-90 grader
- Om tvätt skickas iväg: lägg i vattenlöslig plastsäck som försluts och placeras i en gul yttersäck, märkt *Risktvätt*

Du ska skydda dig under pågående behandling och 7 dygn från sista behandlingsdag

Städning

Använt engångsmaterial vid städning som exempelvis handskar, trasor, skyddsrock etc. ska placeras i plastpåse som försluts och slängs därefter till avsedd riskavfallslåda då klassas som riskavfall.

Göteborgs
Stad

Cytostatika

Städning

Städa så här

1. Rengör med ljummet vatten och alkaliskt rengöringsmedel och torka ytan torr

OBS! Viktiga områden är där kroppsvätskor kan finnas, exempelvis toaletten

Vid synligt spill, exempelvis urin på golvet:

- Använd FFP3-andningsskydd, förutom handskar och skyddsrock
- Torka upp med papper – börja utifrån och arbeta inåt. Släng i påse/behållare för riskavfall.
- Rengöra noggrant med vatten och alkaliskt rengöringsmedel

Du ska skydda dig under pågående behandling och 7 dygn från sista behandlingsdag

Avfall

Hantering av avfall som kan innehålla cytostatika ska hanteras enligt stödmaterial till höger.

Göteborgs
Stad

Avfall

Cytostatika

Kroppsvätskor och engångsmaterial som kommer i kontakt med cytostatika kräver försiktighet

Toalettbesök

- Urin och avföring spolas ner i toaletten med locket stängt (spola två gånger)

Kroppsvätskor (ex. urin, avföring)

- Urinflaska/bäcken: använd lock och töm försiktigt i toaletten när innehållet svalnat
- Urinpåse: töm i toaletten när innehållet svalnat, lägg den tomma påsen i plastpåse och släng
- Inkontinensskydd: lägg i plastpåse som försluts och slängs. Använd absorbent så som nytt inkontinensskydd, vid behov)

Handskar, förkläde, förband, material med kräkning

- Lägg i plastpåse och kasta i sophanteringen

Du ska skydda dig under pågående behandling och 7 dygn från sista behandlingsdag

Cytostatikalåda

Tänk på att förbereda en låda enligt nedan till arbetsplatsen.

Göteborgs
Stad

Cytostatika

Cytostatikalådan

Skyddsutrustning och material i lådan:

- ☐cytostatikagodkänd skyddsrock med lång ärm och mudd
- ☐handskar nitril i storlek S, M & L
- ☐andningsskydd (FFP3)
- ☐visir
- ☐par skoskydd
- ☐plastpåsar
- ☐vattenlöslig tvättpåse
- ☐vattenlöslig plastsäck och gul plastsäck för riskvätt
- ☐pappershanddukar
- ☐affischer om exempelvis skyddsutrustning, städ, avfall vid cytostatika som stöd